

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського

Кафедра права, філософії та політології

ПОГОДЖЕНО
Протокол № 1 від «25» серпня 2023 р.
Завідувач кафедри

проф. Чорний О.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО»

Галузь знань – 08 - Право
Спеціальність – 081 – Право
Освітній ступінь – бакалавр
Форма навчання – денна/Заочна
Форма підсумкового контролю – Залік/ / Екзамен

2023–2024 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології.

Протокол № 1 від 25 серпня 2023 року.

Розробник: **Шермет Олег Семенович** – доктор юридичних наук, професор кафедри права, філософії та політології Навчально – наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського, НУЧК імені Т.Г. Шевченка.

Мова навчання – українська.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма / заочна форма)	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма / заочна форма)
Статус навчальної дисципліни: Обов'язкова	Загальна кількість годин: 300	Загальна кількість годин: 300
Рік підготовки: 3 Семестри: 5, 6	Шифр та назва спеціальності <i>081 - право</i> Лекції (теоретична підготовка) : 22 год. (5 семестр) 22 год. (6 семестр) Практичні: 18 год. (5 семестр) 18 год. (6 семестр)	Шифр та назва спеціальності <i>081 - право</i> Лекції (теоретична підготовка) : 18 год. (5 семестр) <i>18</i> год. (6 семестр) Практичні: 12 год. (5 семестр) 12 год. (6 семестр)
Кількість кредитів ECTS: 10	Самостійна робота: 110 год. (5 семестр) 110 год. (6 семестр) Вид контролю: 5 семестр – залік, 6 семестр – екзамен. Вид контролю: Залік/ Екзамен	Самостійна робота: 120 год. (5 семестр) 120 год. (6 семестр) Вид контролю: 5 семестр – залік, 6 семестр – екзамен. Вид контролю: Залік/ Екзамен

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальний курс «**Муніципальне право**» розрахований на студентів закладів вищої освіти правових спеціальностей з урахуванням наявності у них базового рівня знань (середньої освіти), які навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки бакалавра. Він побудований відповідно до вимог Європейської Кредитно-Трансферної системи (ECTS).

Предмет дисципліни «Муніципальне право» сукупність суспільних відносин, що виникають при організації і функціонуванні місцевого самоврядування. Після завершення вивчення дисципліни «Муніципальне право» отримані студентом знання, вміння та навички будуть необхідні для засвоєння навчального матеріалу та щодо становлення власної компетенції місцевого самоврядування, імплементації міжнародних стандартів локальної демократії в національне законодавство, розвитку муніципального процесу тощо.

Програма навчальної дисципліни складається з 10 кредитних модулів:

СЕМЕСТР 5

Змістовий модуль 1. Муніципальне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна

Тема 1. Муніципальне право як галузь права та навчальна дисципліна.

Тема 2. Муніципальне право як наука.

Змістовий модуль 2. Основні теорії походження місцевого самоврядування. Загальні засади місцевого самоврядування як інститут муніципального права.

Тема 3. Основні теорії походження місцевого самоврядування.

Тема 4. Загальні засади місцевого самоврядування як інститут муніципального права.

Змістовий модуль 3. Сільський, селищний, міський голова – головна посадова особа територіальної громади. Голова районної у місті, районної та обласної ради. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад. Виконавчий апарат, президія районної та обласної ради. Статус службовців органів місцевого самоврядування

Тема 5. Сільський, селищний, міський голова – головна посадова особа територіальної громади. Голова районної у місті, районної та обласної ради. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад. Виконавчий апарат, президія районної та обласної ради.

Тема 6. Статус службовців органів місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 4. Правовий статус суб'єктів муніципального права

Тема 7. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування.

Тема 8. Правовий статус місцевих рад.

Тема 9. Правовий статус і організація роботи депутатів місцевих рад.

Змістовий модуль 5. Основи місцевого самоврядування. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування як інститут муніципального права.

Тема 10. Основи місцевого самоврядування.

Тема 11. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування як інститут муніципального права.

СЕМЕСТР 6

Змістовий модуль 6. Правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування і державна влада: взаємозв'язок.

Тема 12. Правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування.

Тема 13. Місцеве самоврядування і державна влада: взаємозв'язок.

Змістовий модуль 7. Органи самоорганізації населення. Муніципальні асоціації в Україні. Функції та компетенція місцевого самоврядування

Тема 14. Органи самоорганізації населення. Муніципальні асоціації в Україні.

Тема 15. Функції та компетенція місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 8. Нормотворчість суб'єктів місцевого самоврядування

Тема 16. Нормопроектна та правореалізаційна діяльність у місцевому самоврядуванні України та її особливості.

Тема 17. Статутна нормотворчість у місцевому самоврядуванні в Україні.

Змістовий модуль 9. Відповідальність в системі місцевого самоврядування

Тема 18. Поняття та види конституційно-правової відповідальності в системі місцевого самоврядування.

Тема 19. Гарантії та відповідальність у системі місцевого самоврядування як інститут муніципального права.

Змістовий модуль 10. Проблеми становлення регіонального самоврядування в Україні та основні напрямки реформування місцевого самоврядування в Україні. Міжнародно-правове регулювання місцевого самоврядування

Тема 20. Проблеми становлення регіонального самоврядування в Україні.

Тема 21. Основні напрямки реформування місцевого самоврядування в Україні.

Тема 22. Міжнародно-правове регулювання місцевого самоврядування.

Метою навчальної дисципліни «Муніципальне право» сформувати у майбутніх фахівців з права глибоке фундаментальне правове мислення щодо правового регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі становлення і розвитку в Україні місцевого самоврядування як однієї з найважливіших засад конституційного ладу, гарантованого державою права і реальної здатності територіальних громад (територіальних спільнот громадян) самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Муніципальне право» є:

- оволодіння студентами необхідними знаннями та навичками з набуття про:
- понятійний апарат муніципального права;
- поняття та систему муніципального права;
- мали чітке уявлення:
  - про соціальну цінність місцевого самоврядування як одну з найважливіших ознак правової держави та громадянського суспільства, його поняття та основні принципи;
  - про основи науки про місцеве самоврядування, його основні концепції;
  - про конституційно-правову модель місцевого самоврядування, систему місцевого самоврядування та її елементну характеристику, шляхи розвитку місцевого самоврядування в контексті адміністративної та конституційної реформ;
  - про правову, організаційну, матеріально-фінансову та територіальну основи місцевого самоврядування, шляхи їх встановлення та вдосконалення;
  - про особливості правового регулювання статусу органів, депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування;
  - про гарантії та відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування;
  - про систему вітчизняних і міжнародних муніципальних організацій та інші питання, які є предметом муніципального права України. Майбутні фахівці повинні уміти:
    - вільно орієнтуватися в основних інститутах місцевого самоврядування як в Україні, так і за її межами;
    - творчо застосовувати чинне законодавство про місцеве самоврядування, визначати шляхи його вдосконалення;
    - вести науковий пошук нових форм і методів організації місцевого самоврядування;

2.ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

Студенти повинні сформувати необхідні загальні та професійні компетентності відповідно до вимог освітньої програми:

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення аналізу та синтезу
ЗК 2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
ЗК 3	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
ЗК 4	Здатність спілкуватися державною мовою як усно так і письмово
ЗК 6	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій
ЗК 7	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
ЗК 11	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного)

	суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні
ЗК 12	Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми
ЗК 13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій
СК 3	Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи
СК 8	Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права
СК 11	Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти
СК 12	Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції
СК 13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності
СК 16	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення
	Програмні результати навчання*
РН 2	Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання
РН 3	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел
РН 4	Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми
РН 5	Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю
РН 6	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему
РН 7	Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами
РН 8	Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин
РН 9	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій
РН 10	Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію
РН 11	Володіти базовими навичками риторики
РН 12	Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло
РН 13	Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.
РН 14	Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності
РН 15	Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних

PH 17	Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.
PH 18	Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.
PH 19	Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів
PH 20	Виокремлювати і аналізувати юридично значущі і факти і робити обґрунтовані правові висновки.
PH 21	Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки
PH 22	Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Бакалавр повинен знати:

- основні категорії муніципального права;
- особливості системи муніципального права;
- принципи місцевого самоврядування.

Бакалавр повинен вміти:

- користуватись понятійним апаратом дисципліни;
- застосовувати на практиці систему знань про основи організації та здійснення місцевого самоврядування;
- самостійно працювати з джерелами муніципального права.

3. Короткий зміст дисципліни.

СЕМЕСТР 5

Змістовий модуль 1. Муніципальне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна

Тема 1. Муніципальне право як галузь права та навчальна дисципліна. Загальна характеристика муніципального права як галузі національного права України. Поняття, предмет та методи муніципального права. Муніципальне право – право місцевого самоврядування. Система муніципального права, її елементарна характеристика. Муніципально-правові норми, їх особливості. Муніципально-правові інститути. Муніципально-правові відносини, особливості їх суб'єктного та предметного складу. Джерела муніципального права. Статутне право.

Тема 2. Муніципальне право як наука. Сучасні муніципальні концепції. Місцеве самоврядування – основний предмет науки муніципального права. Місцеве самоврядування – самостійна форма публічної влади. Місцеве самоврядування – демократична форма децентралізації виконавчої влади. Основні теоретичні концепції місцевого самоврядування, їх вплив на практику становлення і розвитку муніципального права України. Громадська концепція. Державницька концепція. Концепція муніципального дуалізму. Інші концепції місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 2. Основні теорії походження місцевого самоврядування. Загальні засади місцевого самоврядування як інститут муніципального права.

Тема 3. Основні теорії походження місцевого самоврядування. Історико-теоретичні основи місцевого самоврядування. Історія виникнення місцевого самоврядування. Основні сучасні системи місцевого самоврядування. Поняття «місцевого самоврядування» у науковій думці. Основні теорії (концепції) місцевого самоврядування.

Тема 4. Загальні засади місцевого самоврядування як інститут муніципального права. Поняття місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування як гарантоване державою право і реальна здатність самостійно вирішувати питання

суспільного характеру. Місцеве самоврядування і державне управління. Конституційно-правові принципи місцевого самоврядування. Принцип правової самостійності. Принцип організаційної самостійності. Принцип матеріально-фінансової самостійності. Принцип територіальності. Принцип субсидіарності. Принцип державної підтримки та гарантії. Інші принципи місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 3. Сільський, селищний, міський голова – головна посадова особа територіальної громади. Голова районної у місті, районної та обласної ради. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад. Виконавчий апарат, президія районної та обласної ради. Статус службовців органів місцевого самоврядування

Тема 5. Сільський, селищний, міський голова – головна посадова особа територіальної громади. Голова районної у місті, районної та обласної ради. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад. Виконавчий апарат, президія районної та обласної ради. Правовий статус сільського, селищного, міського голови: порядок обрання, повноваження, відповідальність. Несумісність посади сільського, селищного, міського голови з іншими видами діяльності. Гарантії діяльності. Дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови. Повноваження сільських, селищних, міських голів. Акти сільського, селищного, міського голови. Особливості правового статусу голів районних у містах, районних та обласних рад. Особливості правового статусу міського голови у Києві. Поняття виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті ради. Правовий статус виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради. Порядок формування, склад та організація роботи. Взаємовідносини виконавчого комітету з відповідною радою. Загальна характеристика повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Власні та делеговані повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Галузеві повноваження виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад. Відділи управління та інші виконавчі органи сільської, селищної, міської, районної в місті ради. Порядок формування та організація роботи. Акти виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах рад. Виконавчий апарат районної, обласної ради. Президія районної, обласної ради.

Тема 6. Статус службовців органів місцевого самоврядування. Поняття та правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування. Право на службу в органах місцевого самоврядування. Основні принципи служби в органах місцевого самоврядування. Посадова особа і посади в органах місцевого самоврядування. Основні права і обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування. Проходження служби в органах місцевого самоврядування та службова кар'єра. Прийняття на службу в органи місцевого самоврядування. Припинення служби в органах місцевого самоврядування. Обмеження пов'язані з прийняттям на службу в органи місцевого самоврядування та проходженням служби. Матеріальне та соціальне-побутове забезпечення посадових осіб місцевого самоврядування. Поняття гарантій місцевого самоврядування. Види гарантій місцевого самоврядування та їх реалізація. Підзвітність і підконтрольність місцевих державних адміністрацій районним, обласним радам. Судовий захист місцевого самоврядування. Інші правові форми захисту прав місцевого самоврядування. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальними громадами. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед державою. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед юридичними і фізичними особами.

Змістовий модуль 4. Правовий статус суб'єктів муніципального права

Тема 7. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування. Поняття територіальної громади. Основні ознаки територіальної громади. Види територіальних

громад. Особливості територіальної громади району у місті. Основні функції та повноваження територіальної громади. Виключні повноваження територіальної громади. Основні форми волевиявлення територіальної громади. Місцеві вибори. Місцевий референдум. Загальні збори. Місцева ініціатива. Громадські слухання. Дорадче опитування. Статут територіальної громади. Інші акти статутного права. Проблеми оптимізації територіальних громад. Порядок об'єднання територіальних громад. Принцип муніципального унітаризму. Принцип муніципального федералізму. Проблеми вдосконалення конституційно-правового статусу територіальних громад.

Тема 8. Правовий статус місцевих рад. Місцеві ради як представницькі органи місцевого самоврядування. Місцевий (базовий) і регіональний рівні місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування. Правовий статус сільських, селищних, міських, районних у містах, районних та обласних рад. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування. Місцеві вибори: поняття і види. Порядок призначення та проведення. Поняття компетенції органів місцевого самоврядування. Поняття і види повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Принцип розподілу повноважень між представницькими органами місцевого самоврядування сільськими, селищними, міськими головами та виконавчими органами місцевого самоврядування. Повноваження та організація роботи сільських, селищних, міських рад. Сесія - головна організаційно-правова форма діяльності місцевих рад. Порядок підготовки і проведення сесій місцевих рад. Регламент сільської, селищної, міської ради, районної в місті, районної та обласної ради. Загальна та виключна компетенція сільських, селищних, міських рад. Взаємовідносини місцевих рад з місцевими органами виконавчої влади. Секретар сільської, селищної, міської, районної в місті ради: особливості його правового статусу. Порядок утворення і система постійних комісій місцевих рад. Акти постійних комісій місцевих рад. Тимчасові комісії ради, організація їх роботи. Особливості повноважень обласних та районних рад. Організація роботи обласної та районної ради та їх виконавчих апаратів. Компетенція районних та обласних рад. Делегування повноважень районних та обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям. Локальна нормотворчість місцевого самоврядування. Акти органів місцевого самоврядування їх посадових осіб.

Тема 9. Правовий статус і організація роботи депутатів місцевих рад. Законодавство про статус депутатів місцевих рад. Депутат місцевої ради - представник інтересів територіальної громади. Діяльність депутата у виборчому окрузі. Обов'язки депутата місцевої ради у виборчому окрузі. Повноваження депутата місцевої ради у раді та її органах. Право депутата місцевої ради у раді та її органах. Основні гарантії депутатської діяльності. Відкликання депутата місцевої ради. Зміна статусу або припинення повноважень депутата місцевої ради у зв'язку із змінами в адміністративно-територіальному устрою

Змістовий модуль 5. Основи місцевого самоврядування. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування як інститут муніципального права.

Тема 10. Основи місцевого самоврядування. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні. Право громадян на участь у місцевому самоврядуванні. Основні функції місцевого самоврядування. Основні принципи місцевого самоврядування та їх поняття. Принцип народовладдя. Принцип законності. Принцип гласності. Принцип колегіальності. Принцип поєднання місцевих і державних інтересів. Принцип виборності. Принцип правової, організаційної та матеріальнофінансової самостійності в межах повноважень визначених законами. Принцип стабільності та послідовності в організації та діяльності місцевого самоврядування. Принцип оптимальної децентралізації і реальної керованості територією. Принцип підзвітності та

відповідальності передтериторіальними громадами, їх органів та посадових осіб. Принцип державної підтримки та гарантій місцевого самоврядування. Принципи судового захисту прав місцевого самоврядування. Територіальна основа місцевого самоврядування. Соціальна основа місцевого самоврядування.

Тема 11. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування як інститут муніципального права. Комунальна власність, її суб'єкти, об'єкти, соціально-економічна природа, правовий режим. Повноваження територіальних громад та органів місцевого самоврядування щодо володіння, користування і розпорядження комунальною власністю. Право власності. Право господарського відання. Право оперативного управління об'єктами комунальної власності. Система місцевих фінансів. Місцеві бюджети, особливості їх прибуткової та видаткової частин. Місцеві податки і збори. Позабюджетні, валютні та інші цільові фонди. Комунальний кредит. Проблеми зростання матеріально-фінансової автономії місцевого самоврядування.

СЕМЕСТР 6

Змістовий модуль 6. Правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування і державна влада: взаємозв'язок.

Тема 12. Правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування. Поняття та ознаки муніципальної служби. Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування. Проходження та припинення служби в органах місцевого самоврядування. Матеріальне забезпечення осіб, які проходять службу в органах місцевого самоврядування.

Тема 13. Місцеве самоврядування і державна влада: взаємозв'язок. Конституційні принципи взаємодії органів місцевого самоврядування і державних органів. Види взаємодії місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування. Організаційно-правові форми взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування

Змістовий модуль 7. Органи самоорганізації населення. Муніципальні асоціації в Україні. Функції та компетенція місцевого самоврядування

Тема 14. Органи самоорганізації населення. Муніципальні асоціації в Україні. Поняття та види органів самоорганізації населення. Порядок утворення та легалізації органу самоорганізації населення. Повноваження органів самоорганізації населення: власні та делеговані. Склад органу самоорганізації населення. Форми роботи органів самоорганізації населення. Історія утворення муніципальних асоціацій України. Право органів місцевого самоврядування на об'єднання (ст. 10 Європейської Хартії місцевого самоврядування). Основні чинники в юридизації правового статусу спілок (асоціацій) місцевої влади національного та регіонального характеру зафіксовані у Всесвітній Декларації місцевого самоврядування. Правовий статус муніципальних асоціацій України. Види муніципальних спілок України. Міжнародні зв'язки муніципальних асоціацій України. Реєстрація асоціацій та інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування.

Тема 15. Функції та компетенція місцевого самоврядування. Поняття функцій місцевого самоврядування. Поняття і структура компетенції місцевого самоврядування. Співвідношення понять «функція місцевого самоврядування» та «компетенція місцевого самоврядування». Розмежування компетенції в системі місцевого самоврядування. Система функцій місцевого самоврядування. Класифікація функцій місцевого самоврядування. Функції та компетенція територіальних громад як первинних

суб'єктів місцевого самоврядування. Загальна характеристика об'єктних функцій місцевого самоврядування. Політична, економічна, соціальна, культурна та екологічна діяльність суб'єктів місцевого самоврядування. Основні зовнішні функції місцевого самоврядування. Територіальний аспект здійснення функцій місцевого самоврядування. Функції територіальних громад сіл і селищ, функції територіальних громад міст. Технологічні (процесуальні) функції місцевого самоврядування. Інформаційні функції, функції планування і програмування, нормотворчі, територіальні, матеріально технічні, бюджетно-фінансові та контрольні функції місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 8. Нормотворчість суб'єктів місцевого самоврядування

Тема 16. Нормопроектна та правореалізаційна діяльність у місцевому самоврядуванні України та її особливості. Локальна нормотворчість органів місцевого самоврядування. Нормопроектна та правореалізаційна діяльність у контексті нормотворчості органів місцевого самоврядування. Нормотворча та правореалізаційна діяльність місцевих рад в Україні.

Тема 17. Статутна нормотворчість у місцевому самоврядуванні в Україні. Юридична природа та місце Статуту в системі нормативно-правових актів місцевого самоврядування в Україні. Особливості розробки та прийняття статутів територіальних громад. Рекомендації щодо вдосконалення напрямів статутної нормотворчості місцевого самоврядування в Україні

Змістовий модуль 9. Відповідальність в системі місцевого самоврядування

Тема 18. Поняття та види конституційно-правової відповідальності в системі місцевого самоврядування. Поняття та види конституційно-правової відповідальності в системі місцевого самоврядування. Підстави та форми відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Тема 19. Гарантії та відповідальність у системі місцевого самоврядування як інститут муніципального права. Поняття гарантій місцевого самоврядування та їх система. Обов'язковість виконання актів та законних вимог органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Проблемні питання відповідальності в системі місцевого самоврядування. Право місцевого самоврядування, його органів та посадових осіб на звернення до суду для захисту своїх прав та інтересів. Відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою, державою, юридичними та фізичними особами. Дострокове припинення повноваження ради. Дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови, голови районної, обласної, районної у місті ради. Дострокове припинення повноважень органів самоорганізації населення.

Змістовий модуль 10. Проблеми становлення регіонального самоврядування в Україні та основні напрямки реформування місцевого самоврядування в Україні. Міжнародно-правове регулювання місцевого самоврядування

Тема 20. Проблеми становлення регіонального самоврядування в Україні. Регіоналізація як демократична форма децентралізації в унітарній, демократичній, правовій державі. Регіоналізація та автономізація. Міське та регіональне самоврядування: загальне й особливе.

Тема 21. Основні напрямки реформування місцевого самоврядування в Україні. Проблемні питання правового регулювання місцевого самоврядування. Основні напрямки удосконалення правового регулювання місцевого самоврядування.

Тема 22. Міжнародно-правове регулювання місцевого самоврядування.
Європейська хартія місцевого самоврядування. Всесвітня декларація місцевого самоврядування. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво.

4. Організація навчання.

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
СЕМЕСТР 5					
Змістовий модуль 1. Муніципальне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна					
1	Тема 1. Муніципальне право як галузь права та навчальна дисципліна.	14	2	2	10
2	Тема 2. Муніципальне право як наука.	14	2	2	10
Всього за змістовий модуль 1		28	4	4	20
Змістовий модуль 2. Основні теорії походження місцевого самоврядування. Загальні засади місцевого самоврядування як інститут муніципального права.					
3	Тема 3. Основні теорії походження місцевого самоврядування.	14	2	2	10
4	Тема 4. Загальні засади місцевого самоврядування як інститут муніципального права.	14	2	2	10
Всього за змістовий модуль 2		28	4	4	20
Змістовий модуль 3. Сільський, селищний, міський голова – головна посадова особа територіальної громади. Голова районної у місті, районної та обласної ради. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад. Виконавчий апарат, президія районної та обласної ради. Статус службовців органів місцевого самоврядування					
5	Тема 5. Сільський, селищний, міський голова – головна посадова особа територіальної громади. Голова районної у місті, районної та обласної ради. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад. Виконавчий апарат, президія районної та обласної ради.	18	4	4	10
6	Тема 6. Статус службовців органів місцевого самоврядування.	16	2	4	10

Всього за змістовий модуль 3		34	6	8	20
Змістовий модуль 4. Правовий статус суб'єктів муніципального права					
7	Тема 7. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування	13	2	2	9
8	Тема 8. Правовий статус місцевих рад.	17	4	4	9
9	Тема 9. Правовий статус і організація роботи депутатів місцевих рад.	13	2	2	9
Всього за змістовий модуль 4.		43	8	8	27
Змістовий модуль 5. Основи місцевого самоврядування. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування як інститут муніципального права.					
10	Тема 10. Основи місцевого самоврядування.	13	2	2	9
11	Тема 11. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування як інститут муніципального права.	13	2	2	9
Всього за змістовий модуль 5.		26	4	4	18
СЕМЕСТР 6					
Змістовий модуль 6. Правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування і державна влада: взаємозв'язок.					
12	Тема 12. Правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування.	13	2	2	9
13	Тема 13. Місцеве самоврядування і державна влада: взаємозв'язок.	13	2	2	9
Всього за змістовий модуль 6.		26	4	4	18
Змістовий модуль 7. Органи самоорганізації населення. Муніципальні асоціації в Україні. Функції та компетенція місцевого самоврядування					
14	Тема 14. Органи самоорганізації населення. Муніципальні асоціації в Україні.	13	2	2	9

15	Тема 15. Функції та компетенція місцевого самоврядування.	12	2	2	8
Всього за змістовий модуль 7		25	4	4	17
Змістовий модуль 8. Нормотворчість суб'єктів місцевого самоврядування					
16	Тема 16. Нормопроектна та правореалізаційна діяльність у місцевому самоврядуванні України та її особливості.	12	2	2	8
17	Тема 17. Статутна нормотворчість у місцевому самоврядуванні в Україні.	12	2	2	8
Всього за змістовий модуль 8		24	4	4	16
Змістовий модуль 9. Відповідальність в системі місцевого самоврядування					
18	Тема 18. Поняття та види конституційно-правової відповідальності в системі місцевого самоврядування.	12	2	2	8
19	Тема 19. Гарантії та відповідальність у системі місцевого самоврядування як інститут муніципального права.	14	2	4	8
Всього за змістовий модуль 9		26	4	6	16
Змістовий модуль 10. Проблеми становлення регіонального самоврядування в Україні та основні напрямки реформування місцевого самоврядування в Україні. Міжнародно-правове регулювання місцевого самоврядування					
20	Тема 20. Проблеми становлення регіонального самоврядування в Україні.	12	2	2	8
21	Тема 21. Основні напрямки реформування місцевого самоврядування в Україні.	14	2	2	10
22	Тема 22. Міжнародно-правове регулювання місцевого самоврядування.	14	2	2	10
Всього за змістовий модуль 10		40	6	6	28
Всього за 6 семестр		90	14	16	60

Разом за курс	300	48	52	200
---------------	-----	----	----	-----

5. Тематика практичних занять.

СЕМЕСТР 5

Змістовий модуль 1. Муніципальне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна

Тема 1. Муніципальне право як галузь права та навчальна дисципліна.

1. Загальна характеристика муніципального права як галузі національного права України.
2. Поняття, предмет та методи муніципального права.
3. Муніципальне право – право місцевого самоврядування.
4. Система муніципального права, її елементна характеристика.
5. Муніципально-правові норми, їх особливості.
6. Муніципально-правові інститути.
7. Муніципально-правові відносини, особливості їх суб'єктного та предметного складу.
8. Джерела муніципального права. Статутне право.

Тема 2. Муніципальне право як наука.

1. Сучасні муніципальні концепції.
2. Місцеве самоврядування – основний предмет науки муніципального права.
3. Місцеве самоврядування – самостійна форма публічної влади.
4. Місцеве самоврядування – демократична форма децентралізації виконавчої влади.
5. Основні теоретичні концепції місцевого самоврядування, їх вплив на практику становлення і розвитку муніципального права України.
6. Громадська концепція. Державницька концепція.
7. Концепція муніципального дуалізму. Інші концепції місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 2. Основні теорії походження місцевого самоврядування. Загальні засади місцевого самоврядування як інститут муніципального права.

Тема 3. Основні теорії походження місцевого самоврядування.

1. Історико-теоретичні основи місцевого самоврядування.
2. Історія виникнення місцевого самоврядування.
3. Основні сучасні системи місцевого самоврядування.
4. Поняття «місцевого самоврядування» у науковій думці.
5. Основні теорії (концепції) місцевого самоврядування.

Тема 4. Загальні засади місцевого самоврядування як інститут муніципального права. Поняття місцевого самоврядування.

1. Місцеве самоврядування як гарантоване державою право і реальна здатність самостійно вирішувати питання суспільного характеру.
2. Місцеве самоврядування і державне управління.
3. Конституційно-правові принципи місцевого самоврядування.
4. Принцип правової самостійності. Принцип організаційної самостійності.
5. Принцип матеріально-фінансової самостійності. Принцип територіальності.
6. Принцип субсидіарності. Принцип державної підтримки та гарантії.
7. Інші принципи місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 3. Сільський, селищний, міський голова – головна посадова особа територіальної громади. Голова районної у місті, районної та обласної ради.

Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад. Виконавчий апарат, президія районної та обласної ради. Статус службовців органів місцевого самоврядування

Тема 5. Сільський, селищний, міський голова – головна посадова особа територіальної громади. Голова районної у місті, районної та обласної ради. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад. Виконавчий апарат, президія районної та обласної ради.

1. Правовий статус сільського, селищного, міського голови: порядок обрання, повноваження, відповідальність. Несумісність посади сільського, селищного, міського голови з іншими видами діяльності.
2. Дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови. Повноваження сільських, селищних, міських голів.
3. Акти сільського, селищного, міського голови. Особливості правового статусу голів районних у містах, районних та обласних рад.
4. Особливості правового статусу міського голови у Києві.
5. Поняття виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті ради. Правовий статус виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради.
6. Порядок формування, склад та організація роботи. Взаємовідносини виконавчого комітету з відповідною радою. Загальна характеристика повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.
7. Власні та делеговані повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Галузеві повноваження виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад.
8. Відділи управління та інші виконавчі органи сільської, селищної, міської, районної у місті ради. Порядок формування та організація роботи.
9. Акти виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах рад. Виконавчий апарат районної, обласної ради. Президія районної, обласної ради.

Тема 6. Статус службовців органів місцевого самоврядування.

1. Поняття та правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування.
2. Право на службу в органах місцевого самоврядування. Основні принципи служби в органах місцевого самоврядування.
3. Посадова особа і посади в органах місцевого самоврядування. Основні права і обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування.
4. Проходження служби в органах місцевого самоврядування та службова кар'єра. Прийняття на службу в органи місцевого самоврядування.
5. Припинення служби в органах місцевого самоврядування. Обмеження пов'язані з прийняттям на службу в органи місцевого самоврядування та проходженням служби. Матеріальне та соціальне-побутове забезпечення посадових осіб місцевого самоврядування.
6. Поняття гарантій місцевого самоврядування. Види гарантій місцевого самоврядування та їх реалізація.
7. Підзвітність і підконтрольність місцевих державних адміністрацій районним, обласним радам.
8. Судовий захист місцевого самоврядування. Інші правові форми захисту прав місцевого самоврядування.
9. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальними громадами.
10. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед державою. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед юридичними і фізичними особами.

Змістовий модуль 4. Правовий статус суб'єктів муніципального права

Тема 7. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування.

1. Поняття територіальної громади. Основні ознаки територіальної громади.
2. Види територіальних громад.
3. Особливості територіальної громади району у місті.
4. Основні функції та повноваження територіальної громади.
5. Виключні повноваження територіальної громади.
6. Основні форми волевиявлення територіальної громади. Місцеві вибори. Місцевий референдум.
7. Загальні збори. Місцева ініціатива.
8. Громадські слухання. Дорадче опитування.
9. Статут територіальної громади. Інші акти статутного права.
10. Порядок об'єднання територіальних громад.

Тема 8. Правовий статус місцевих рад.

1. Місцеві ради як представницькі органи місцевого самоврядування.
2. Правовий статус сільських, селищних, міських, районних у містах, районних та обласних рад.
3. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування.
4. Місцеві вибори: поняття і види. Порядок призначення та проведення.
5. Поняття компетенції органів місцевого самоврядування. Поняття і види повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування.
6. Принцип розподілу повноважень між представницькими органами місцевого самоврядування сільськими, селищними, міськими головами та виконавчими органами місцевого самоврядування.
7. Повноваження та організація роботи сільських, селищних, міських рад.
8. Сесія - головна організаційно-правова форма діяльності місцевих рад. Порядок підготовки і проведення сесій місцевих рад.
9. Регламент сільської, селищної, міської ради, районної в місті, районної та обласної ради. Загальна та виключна компетенція сільських, селищних, міських рад.
10. Порядок утворення і система постійних комісій місцевих рад. Акти постійних комісій місцевих рад.
11. Тимчасові комісії ради, організація їх роботи. Особливості повноважень обласних та районних рад.
12. Організація роботи обласної та районної ради та їх виконавчих апаратів.
13. Компетенція районних та обласних рад. Делегування повноважень районних та обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям.
14. Локальна нормотворчість місцевого самоврядування. Акти органів місцевого самоврядування їх посадових осіб.

Тема 9. Правовий статус і організація роботи депутатів місцевих рад.

1. Законодавство про статус депутатів місцевих рад.
2. Депутат місцевої ради - представник інтересів територіальної громади.
3. Діяльність депутата у виборчому окрузі.
4. Обов'язки депутата місцевої ради у виборчому окрузі.
5. Повноваження депутата місцевої ради у раді та її органах.
6. Право депутата місцевої ради у раді та її органах.
7. Основні гарантії депутатської діяльності. Відкликання депутата місцевої ради.
8. Зміна статусу або припинення повноважень депутата місцевої ради у зв'язку із змінами в адміністративно-територіальному устрою.

Змістовий модуль 5. Основи місцевого самоврядування. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування як інститут муніципального права.

Тема 10. Основи місцевого самоврядування.

1. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні.
2. Право громадян на участь у місцевому самоврядуванні.
3. Основні функції місцевого самоврядування.
4. Основні принципи місцевого самоврядування та їх поняття.
5. Принцип народовладдя. Принцип законності.
6. Принцип гласності. Принцип колегіальності.
7. Принцип поєднання місцевих і державних інтересів. Принцип виборності.
8. Принцип правової, організаційної та матеріальнофінансової самостійності в межах повноважень визначених законами.
9. Принцип стабільності та послідовності в організації та діяльності місцевого самоврядування.
10. Принцип оптимальної децентралізації і реальної керованості територією.
11. Принцип підзвітності та відповідальності передтериторіальними громадами, їх органів та посадових осіб.
12. Принцип державної підтримки та гарантій місцевого самоврядування.
13. Принципи судового захисту прав місцевого самоврядування.
14. Територіальна основа місцевого самоврядування. Соціальна основа місцевого самоврядування.

Тема 11. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування як інститут муніципального права.

1. Комунальна власність, її суб'єкти, об'єкти, соціально-економічна природа, правовий режим.
2. Повноваження територіальних громад та органів місцевого самоврядування щодо володіння, користування і розпорядження комунальною власністю.
3. Право власності. Право господарського відання.
4. Право оперативного управління об'єктами комунальної власності.
5. Система місцевих фінансів.
6. Місцеві бюджети, особливості їх прибуткової та видаткової частин.
7. Місцеві податки і збори.
8. Позабюджетні, валютні та інші цільові фонди.
9. Комунальний кредит.

СЕМЕСТР 6

Змістовий модуль 6. Правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування і державна влада: взаємозв'язок.

Тема 12. Правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування.

1. Поняття та ознаки муніципальної служби.
2. Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування.
3. Проходження та припинення служби в органах місцевого самоврядування.
4. Матеріальне забезпечення осіб, які проходять службу в органах місцевого самоврядування.

Тема 13. Місцеве самоврядування і державна влада: взаємозв'язок.

1. Конституційні принципи взаємодії органів місцевого самоврядування і державних органів.
2. Види взаємодії місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування.

3. Організаційно-правові форми взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 7. Органи самоорганізації населення. Муніципальні асоціації в Україні. Функції та компетенція місцевого самоврядування

Тема 14. Органи самоорганізації населення. Муніципальні асоціації в Україні.

1. Поняття та види органів самоорганізації населення.
2. Порядок утворення та легалізації органу самоорганізації населення.
3. Повноваження органів самоорганізації населення: власні та делеговані.
4. Склад органу самоорганізації населення. Форми роботи органів самоорганізації населення. Історія утворення муніципальних асоціацій України.
5. Право органів місцевого самоврядування на об'єднання (ст. 10 Європейської Хартії місцевого самоврядування).
6. Основні чинники в юридизації правового статусу спілок (асоціацій) місцевої влади національного та регіонального характеру зафіксовані у Всесвітній Декларації місцевого самоврядування.
7. Правовий статус муніципальних асоціацій України. Види муніципальних спілок України. Міжнародні зв'язки муніципальних асоціацій України.
8. Реєстрація асоціацій та інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування.

Тема 15. Функції та компетенція місцевого самоврядування.

1. Поняття функцій місцевого самоврядування. Поняття і структура компетенції місцевого самоврядування.
2. Співвідношення понять «функція місцевого самоврядування» та «компетенція місцевого самоврядування».
3. Розмежування компетенції в системі місцевого самоврядування.
4. Система функцій місцевого самоврядування.
5. Класифікація функцій місцевого самоврядування.
6. Функції та компетенція територіальних громад як первинних суб'єктів місцевого самоврядування.
7. Загальна характеристика об'єктних функцій місцевого самоврядування.
8. Політична, економічна, соціальна, культурна та екологічна діяльність суб'єктів місцевого самоврядування.
9. Основні зовнішні функції місцевого самоврядування.
10. Територіальний аспект здійснення функцій місцевого самоврядування.
11. Функції територіальних громад сіл і селищ, функції територіальних громад міст.
12. Технологічні (процесуальні) функції місцевого самоврядування.
13. Інформаційні функції, функції планування і програмування, нормотворчі, територіальні, матеріально технічні, бюджетно-фінансові та контрольні функції місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 8. Нормотворчість суб'єктів місцевого самоврядування

Тема 16. Нормопроектна та правореалізаційна діяльність у місцевому самоврядуванні України та її особливості.

1. Локальна нормотворчість органів місцевого самоврядування.
2. Нормопроектна та правореалізаційна діяльність у контексті нормотворчості органів місцевого самоврядування.
3. Нормотворча та правореалізаційна діяльність місцевих рад в Україні.

Тема 17. Статутна нормотворчість у місцевому самоврядуванні в Україні.

1. Юридична природа та місце Статуту в системі нормативно-правових актів місцевого самоврядування в Україні.
2. Особливості розробки та прийняття статутів територіальних громад.
3. Рекомендації щодо вдосконалення напрямів статутної нормотворчості місцевого самоврядування в Україні.

Змістовий модуль 9. Відповідальність в системі місцевого самоврядування

Тема 18. Поняття та види конституційно-правової відповідальності в системі місцевого самоврядування.

1. Поняття та види конституційно-правової відповідальності в системі місцевого самоврядування.
2. Підстави та форми відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Тема 19. Гарантії та відповідальність у системі місцевого самоврядування як інститут муніципального права.

1. Поняття гарантії місцевого самоврядування та їх система.
2. Обов'язковість виконання актів та законних вимог органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
3. Проблемні питання відповідальності в системі місцевого самоврядування.
4. Право місцевого самоврядування, його органів та посадових осіб на звернення до суду для захисту своїх прав та інтересів.
5. Відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою, державою, юридичними та фізичними особами.
6. Дострокове припинення повноваження ради.
7. Дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови, голови районної, обласної, районної у місті ради.
8. Дострокове припинення повноважень органів самоорганізації населення.

Змістовий модуль 10. Проблеми становлення регіонального самоврядування в Україні та основні напрямки реформування місцевого самоврядування в Україні. Міжнародно-правове регулювання місцевого самоврядування

Тема 20. Проблеми становлення регіонального самоврядування в Україні.

1. Регіоналізація як демократична форма децентралізації в унітарній, демократичній, правовій державі.
2. Регіоналізація та автономізація.
3. Місьцеве та регіональне самоврядування: загальне й особливе.

Тема 21. Основні напрямки реформування місцевого самоврядування в Україні.

1. Проблемні питання правового регулювання місцевого самоврядування.
2. Основні напрямки удосконалення правового регулювання місцевого самоврядування.

Тема 22. Міжнародно-правове регулювання місцевого самоврядування.

1. Європейська хартія місцевого самоврядування.
2. Всесвітня декларація місцевого самоврядування.
3. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво.

6. Завдання для самостійної роботи.

Студенти виконують реферативні завдання (презентації) або міні-дослідження (есе) з обраної проблематики за погодженням із викладачем.

Теми презентацій (самостійна робота)

№ з/п	Назва теми
1	Проаналізувати історичні підстави виникнення основних теорій походження місцевого самоврядування.
2	З'ясувати сутність цих теорій, їх авторів, територію їх виникнення та особливості їх поширення.
3	Провести детальний аналіз теорій походження місцевого самоврядування: теорії вільної громади (теорії природних прав громади), громадівської теорії, громадсько-господарської теорії, державницької теорії, теорії муніципального дуалізму тощо.
4	З'ясуйте поняття та визначте сутність основ місцевого самоврядування.
5	Проведіть детальний аналіз організаційно-правової, матеріально-фінансової, територіальної основ місцевого самоврядування.
6	Проаналізуйте законодавче закріплення основ місцевого самоврядування.
7	Проаналізуйте права і свободи людини і громадянина як основну мету місцевого самоврядування.
8	Дайте загальноправову характеристику муніципальних прав і свобод особистості.
9	Проведіть класифікацію муніципальних прав і свобод особистості.
10	Назвіть особливості реалізації громадянських прав людини і громадянина у місцевому самоврядуванні.
11.	Назвіть особливості реалізації політичних, економічних, соціальних і культурних прав людини і громадянина у місцевому самоврядуванні.
12.	З'ясуйте поняття органів самоорганізації населення.
13.	Проаналізуйте види органів самоорганізації населення в Україні та основні сфери їх діяльності.
14.	Визначте порядок утворення та легалізації органу самоорганізації населення.
15.	Проведіть аналіз структури органу самоорганізації населення та з'ясувати форми його роботи.
16.	Дослідіть основні власні та делеговані повноваження органів самоорганізації населення.
	Разом

Індивідуальні завдання

Виконання індивідуальних завдань здійснюються у наступних формах:

- підготовка індивідуального науково-дослідного завдання (тези доповідей, наукова стаття);
- складання термінологічного словника;
- написання реферату;

- підготовка до презентації результатів дослідження.

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Правові акти Європейського союзу в сфері місцевого самоврядування.
2. Місцеве самоврядування в системі публічної влади.
3. Основні тенденції розвитку регулювання правового статусу органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.
4. Місцеве самоврядування як право населення на самостійне вирішення питань місцевого значення.
5. Контроль і нагляд за здійсненням місцевого самоврядування.
6. Особливості реалізації заходів (санкцій) муніципально-правової відповідальності.
7. Розмежування понять «система» і «структура» органів місцевого самоврядування.
8. Муніципальна влада, її юридичні ознаки.
9. Способи формування комунальної власності: правове регулювання та порівняльний аналіз.
10. Муніципальні правові акти та їх класифікація. Особливості прийняття Статуту територіальної громади, внесення змін.
11. Український досвід місцевого самоврядування: історичні моделі та сучасний стан.
12. Місце і роль місцевої адміністрації в системі органів місцевого самоврядування.
13. Правовий статус органів місцевого самоврядування в Україні та Польщі: порівняльний аналіз.
14. Відмінність актів місцевого самоврядування від інших правових актів.
15. Особливості організації місцевого самоврядування на території села, селища, міста.
16. Поєднання і взаємодія на місцевому рівні інститутів прямої і представницької демократії.
17. Наука муніципального права: поняття, особливості, історія розвитку.
18. Наукові дискусії про державну природу місцевого самоврядування.
19. Місцеве самоврядування як елемент правового статусу громадянина України.
20. Реалізація конституційних прав громадян України в системі місцевого самоврядування.
21. Демократизм місцевого самоврядування: теоретичні основи і практика реалізації.
22. «Радянський період» організації місцевої влади в Україні.
23. Європейська Хартія місцевого самоврядування в системі джерел муніципального права.
24. Державна влада і місцеве самоврядування: основи взаємодії.
25. Основні теорії про сутність і природу влади місцевого самоврядування.
26. Муніципальні системи зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз.
27. Поняття і особливості територіальної організації місцевого самоврядування в Україні.
28. Територіальна громада як категорія муніципального права.
29. Особливості організації місцевого самоврядування в районах та областях.
30. Організаційні основи місцевого самоврядування: поняття, зміст.
31. Місцевий референдум і місцеві вибори: поняття, особливості.
32. Форми участі населення у здійсненні місцевого самоврядування: правове регулювання і практика застосування.
33. Виборні посадові особи місцевого самоврядування: поняття та види.
34. Проблеми вдосконалення структури органів місцевого самоврядування.
35. Компетенція місцевого самоврядування як категорія публічного права.
36. Порядок наділення органів місцевого самоврядування окремими державними повноваженнями.
37. Участь органів державної влади у здійсненні повноважень органів місцевого самоврядування: підстави та порядок.

38. Становлення інституту комунальної власності в Україні.
39. Територіальна громада як суб'єкт цивільно-правових відносин.
40. Принципи міжбюджетних відносин органів державної влади України та органів місцевого самоврядування.
41. Доходи місцевих бюджетів: проблеми підвищення прибутковості місцевих бюджетів. Видатки місцевих бюджетів: проблеми підвищення ефективності витрачання коштів місцевих бюджетів.
42. Судовий захист прав місцевого самоврядування.
43. Публічно-правова відповідальність органів місцевого самоврядування.
44. Глобалізація та регіоналізація місцевого розвитку як основні суперечливі фактори впливу на місцеве самоврядування.
45. Місцеве самоврядування в Україні: історичні традиції і сучасність.
46. Органи самоорганізації населення та їх роль у реалізації права на місцеве самоврядування. Принципи територіальної організації місцевого самоврядування.
47. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями різних форм власності.
48. Міжнародні договори та Європейська Хартія місцевого самоврядування як джерело муніципального права.
49. Питання місцевого значення та повноваження місцевого самоврядування.
50. Окремі державні повноваження, якими можуть наділятися законом органи місцевого самоврядування.
51. Повноваження місцевого самоврядування в області бюджетно-фінансової діяльності. Голова територіальної громади: порядок інституціоналізації, місце в системі органів місцевого самоврядування, компетенція.
52. Принципи територіальної організації місцевого самоврядування.
53. Повноваження місцевого самоврядування в галузі земельних відносин та охорони довкілля, управління комунальною власністю. Повноваження місцевого самоврядування в соціально-культурній сфері, в області житлового господарства, комунально-побутового і торговельного обслуговування населення, транспорту і зв'язку.
54. Повноваження місцевого самоврядування в сфері охорони громадського порядку, захисту прав і свобод людини і громадянина.
55. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування та організацій, розташованих на території територіальної громади.
56. Міжмуніципальне співробітництво: поняття і форми.

7. Політика дисципліни та оцінювання

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів:

Рівень теоретичної підготовки студента визначається під час його усної відповіді на теоретичні питання на практичних заняттях, під час складання заліків, екзамену та оцінюються за такими критеріями:

- відповідність змісту;
- повнота та ґрунтовність викладу;
- доказовість викладу;
- термінологічна коректність.

Студент може отримати **5 балів** ("відмінно"), якщо його відповідь повністю відповідає змісту питання, усі основні проблеми визначені чітко, розкриті повністю та ґрунтовно; студент демонструє високий рівень доказовості викладу матеріалу з питання та може викласти свою точку зору з проблеми, що обговорюється; студент досить вільно й коректно користується юридичною термінологією.

Студент може отримати **4 бали** (“добре”), якщо його відповідь в основному відповідає змісту питання, не всі основні проблеми визначені чітко, не розкриті досить повно та ґрунтовно; студент викладає матеріал, в основному аргументуючи методичні положення, та відчуває труднощі у викладенні своєї точки зору щодо низки проблем; студент в основному правильно користується юридичною термінологією, невелика кількість помилок не перешкоджає розумінню змісту викладеного.

Студент може отримати **3 бали** (“задовільно”), якщо його відповідь лише частково відповідає змісту питання, основні проблеми визначені нечітко, розкриті лише частково і без належної глибини; студент викладає матеріал, майже не аргументуючи методичні положення, та не має своєї точки зору щодо більшості проблем; студент допускає значну кількість термінологічних помилок, що ускладнює розуміння змісту викладеного.

Студент може отримати **2 бали** (“незадовільно”), якщо його відповідь не відповідає змісту питання, основні проблеми не визначені і не розкриті; доказовість викладу матеріалу і самостійні міркування відсутні; студент майже не користується юридичною термінологією.

Рівень володіння професійно-методичними вміннями визначається під час виконання студентом практичного завдання (аналіз запропонованої практичної ситуації з точки зору застосування норм права, складання власного варіанту її вирішення) на практичних заняттях, при виконанні завдань самостійної роботи, під час складання заліку (V семестр) та оцінюється за такими критеріями:

- точність та повнота виконання практичного завдання;
- обґрунтованість правового аналізу конкретної теми з точки зору їх відповідності принципам навчання, вимогам поетапного формування навичок і вмінь.

Студент може отримати **5 балів** (“відмінно”) або «зараховано», якщо завдання виконане ним повністю, є комунікативно орієнтованим, відповідає вимогам поетапного формування навичок і вмінь та принципам навчання ІМ, відбиває специфіку навчання правового матеріалу, демонструє володіння студентом юридичною термінологією. За розробку, що в основному відповідає вимогам, виконане повністю, проте має незначні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь, невелику кількість термінологічних помилок, що не перешкоджають розумінню змісту, він може отримати **4 бали** (“добре”) або «зараховано». Практичне завдання, яке виконане частково, має серйозні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь, містить значну кількість помилок, оцінюється **3 балами** (“задовільно”) або «зараховано». Завдання, яке майже чи повністю не відповідає встановленим викладачем вимогам, демонструє недоречне вживання методичних термінів, оцінюється **0-2 балами** (“незадовільно”) або «незараховано».

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад конституції, трудового права, освітнього менеджменту, економіки, права тощо;

- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;

- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;

- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;

- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;

- виконати індивідуальне завдання

- самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до екзамену. Студент, який не підготував самостійну роботу, до екзамену не допускається.
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дефлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbBL-VH/view>)). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

8. Розподіл балів за рейтинговою системою

№	Назва теми	Всього годин	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Контрольна робота	Самостійна робота
СЕМЕСТР 5						
Змістовий модуль 1. Муніципальне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна						
1	Тема 1. Муніципальне право як галузь права та навчальна дисципліна.	12	5	4	-	3
2	Тема 2. Муніципальне право як наука.	12	5	4	-	3
Всього за змістовий модуль 1		24	10	8	-	6
Змістовий модуль 2. Основні теорії походження місцевого самоврядування. Загальні засади місцевого самоврядування як інститут муніципального права.						
3	Тема 3. Основні теорії походження місцевого самоврядування.	12	5	4	-	3
4	Тема 4. Загальні засади місцевого	12	5	4	-	3

	самоврядування як інститут муніципального права.					
Всього за змістовий модуль 2		24	10	8	-	6
Змістовий модуль 3. Сільський, селищний, міський голова – головна посадова особа територіальної громади. Голова районної у місті, районної та обласної ради. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад. Виконавчий апарат, президія районної та обласної ради. Статус службовців органів місцевого самоврядування						
5	Тема 5. Сільський, селищний, міський голова – головна посадова особа територіальної громади. Голова районної у місті, районної та обласної ради. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад. Виконавчий апарат, президія районної та обласної ради.	17	10	4	-	3
6	Тема 6. Статус службовців органів місцевого самоврядування.	35	10	4	18	3
Всього за змістовий модуль 3		52	20	8	18	6
Змістовий модуль 4. Правовий статус суб'єктів муніципального права						
7	Тема 7. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування	9	4	3	-	2
8	Тема 8. Правовий статус місцевих рад.	13	8	3	-	2

9	Тема 9. Правовий статус і організація роботи депутатів місцевих рад.	9	4	3	-	2
	Всього за змістовий модуль 4.	31	16	9	-	6
Змістовий модуль 5. Основи місцевого самоврядування. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування як інститут муніципального права.						
10	Тема 10. Основи місцевого самоврядування.	9	4	3	-	2
11	Тема 11. Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування як інститут муніципального права.	9	4	3	-	2
	Всього за змістовий модуль 5.	18	8	6	-	4
СЕМЕСТР 6						
Змістовий модуль 6. Правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування і державна влада: взаємозв'язок.						
12	Тема 12. Правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування.	9	4	3	-	2
13	Тема 13. Місцеве самоврядування і державна влада: взаємозв'язок.	9	4	3	-	2
	Всього за змістовий модуль 6.	18	8	6	-	4
Змістовий модуль 7. Органи самоорганізації населення. Муніципальні асоціації в Україні. Функції та компетенція місцевого самоврядування						
14	Тема 14. Органи	9	4	3	-	2

4	самоорганізації населення. Муніципальні асоціації в Україні.					
1 5	Тема 15. Функції та компетенція місцевого самоврядування.	24	4	3	15	2
	Всього за змістовий модуль 7	33	8	6	15	4
Змістовий модуль 8. Нормотворчість суб'єктів місцевого самоврядування						
1 6	Тема 16. Нормопроектна та правореалізаційна діяльність у місцевому самоврядуванні України та її особливості.	9	4	3	-	2
1 7	Тема 17. Статутна нормотворчість у місцевому самоврядуванні в Україні.	9	4	3	-	2
	Всього за змістовий модуль 8	18	8	6	-	4
Змістовий модуль 9. Відповідальність в системі місцевого самоврядування						
1 8	Тема 18. Поняття та види конституційно-правової відповідальності в системі місцевого самоврядування.	17	4	3	8	2
1 9	Тема 19. Гарантії та відповідальність у системі місцевого	13	8	3	-	2

	самоврядування як інститут муніципального права.					
	Всього за змістовий модуль 9	30	12	6	8	4
	Змістовий модуль 10. Проблеми становлення регіонального самоврядування в Україні та основні напрямки реформування місцевого самоврядування в Україні. Міжнародно-правове регулювання місцевого самоврядування					
20	Тема 20. Проблеми становлення регіонального самоврядування в Україні.	9	4	3	-	2
21	Тема 21. Основні напрямки реформування місцевого самоврядування в Україні.	9	4	3	-	2
22	Тема 22. Міжнародно-правове регулювання місцевого самоврядування.	9	4	3	-	2
	Всього за змістовий модуль 10	27	12	9	-	6
	Всього за семестр	75	32	21	8	14

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		

35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ (5 СЕМЕСТР)

1. Поняття муніципального права як галузі законодавства.
2. Предмет муніципального права та його співвідношення з предметами конституційного, адміністративного, фінансового, цивільного права.
3. Принципи муніципального права.
4. Муніципально-правові норми та інститути.
5. Муніципально-правові відносини, їх види та характеристика.
6. Джерела муніципального права.
7. Муніципальне право як наука.
8. Еволюція інститутів самоврядування в Україні. Період Магдебурзького права в Україні.
9. Основні теорії (концепції) місцевого самоврядування.
10. Загальна характеристика муніципального права як галузі національного права України.
11. Муніципальне право – право місцевого самоврядування.
12. Система муніципального права, її елементна характеристика.
13. Статутне право.
14. Муніципальне право як наука.
15. Сучасні муніципальні концепції.
16. Місцеве самоврядування – основний предмет науки муніципального права.
17. Місцеве самоврядування – самостійна форма публічної влади.
18. Місцеве самоврядування – демократична форма децентралізації виконавчої влади.
19. Основні теоретичні концепції місцевого самоврядування, їх вплив на практику становлення і розвитку муніципального права України.
20. Громадська концепція.
21. Державницька концепція.
22. Концепція муніципального дуалізму.
23. Правовий статус сільського, селищного, міського голови: порядок обрання, повноваження, відповідальність.
24. Несумісність посади сільського, селищного, міського голови з іншими видами діяльності. Гарантії діяльності.
25. Дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови. Повноваження сільських, селищних, міських голів.
26. Акти сільського, селищного, міського голови.
27. Особливості правового статусу голів районних у містах, районних та обласних рад. Особливості правового статусу міського голови у Києві.
28. Поняття виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті ради.
29. Правовий статус виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради. Порядок формування, склад та організація роботи.
30. Взаємовідносини виконавчого комітету з відповідною радою.
31. Загальна характеристика повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

32. Власні та делеговані повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Галузеві повноваження виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад.
33. Відділи управління та інші виконавчі органи сільської, селищної, міської, районної в місті ради.
34. Порядок формування та організація роботи.
35. Акти виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах рад.
36. Виконавчий апарат районної, обласної ради.
- 37. Президія районної, обласної ради.**
38. Поняття та правове регулювання служби в органах місцевого самоврядування.
39. Право на службу в органах місцевого самоврядування.
40. Основні принципи служби в органах місцевого самоврядування.
41. Посадова особа і посади в органах місцевого самоврядування.
42. Основні права і обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування.
43. Проходження служби в органах місцевого самоврядування та службова кар'єра.
44. Прийняття на службу в органи місцевого самоврядування.
45. Припинення служби в органах місцевого самоврядування.
46. Обмеження пов'язані з прийняттям на службу в органи місцевого самоврядування та проходженням служби.
47. Матеріальне та соціальне-побутове забезпечення посадових осіб місцевого самоврядування.
48. Поняття гарантій місцевого самоврядування.
49. Види гарантій місцевого самоврядування та їх реалізація.
50. Підзвітність і підконтрольність місцевих державних адміністрацій районним, обласним радам.
51. Судовий захист місцевого самоврядування.
52. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальними громадами.
53. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед державою. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед юридичними і фізичними особами.

54. Поняття територіальної громади. Основні ознаки територіальної громади.
55. Види територіальних громад.
56. Особливості територіальної громади району у місті.
57. Основні функції та повноваження територіальної громади.
58. Виключні повноваження територіальної громади.
59. Основні форми волевиявлення територіальної громади.
60. Місцеві вибори.
61. Місцевий референдум.
62. Загальні збори.
63. Місцева ініціатива.
64. Громадські слухання.
65. Статут територіальної громади.
66. Порядок об'єднання територіальних громад.
67. Місцеві ради як представницькі органи місцевого самоврядування.
68. Місцевий (базовий) і регіональний рівні місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування.
69. Правовий статус сільських, селищних, міських, районних у містах, районних та обласних рад.
70. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування.
71. Місцеві вибори: поняття і види.

72. Порядок призначення та проведення.
73. Поняття компетенції органів місцевого самоврядування.
74. Поняття і види повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування.
75. Принцип розподілу повноважень між представницькими органами місцевого самоврядування сільськими, селищними, міськими головами та виконавчими органами місцевого самоврядування.
76. Повноваження та організація роботи сільських, селищних, міських рад.
77. Сесія - головна організаційно-правова форма діяльності місцевих рад.
78. Порядок підготовки і проведення сесій місцевих рад.
79. Регламент сільської, селищної, міської ради, районної в місті, районної та обласної ради.
80. Загальна та виключна компетенція сільських, селищних, міських рад.
81. Взаємовідносини місцевих рад з місцевими органами виконавчої влади.
82. Секретар сільської, селищної, міської, районної в місті ради: особливості його правового статусу.
83. Порядок утворення і система постійних комісій місцевих рад.
84. Акти постійних комісій місцевих рад.
85. Тимчасові комісії ради, організація їх роботи.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ (6 СЕМЕСТР)

1. Особливості повноважень обласних та районних рад.
2. Організація роботи обласної та районної ради та їх виконавчих апаратів.
3. Компетенція районних та обласних рад.
4. Депутат місцевої ради - представник інтересів територіальної громади.
5. Діяльність депутата у виборчому окрузі.
6. Обов'язки депутата місцевої ради у виборчому окрузі.
7. Повноваження депутата місцевої ради у раді та її органах.
8. Право депутата місцевої ради у раді та її органах.
9. Основні гарантії депутатської діяльності.
10. Відкликання депутата місцевої ради.
11. Повноваження територіальних громад та органів місцевого самоврядування щодо володіння, користування і розпорядження комунальною власністю.
12. Право власності. Право господарського відання.
13. Право оперативного управління об'єктами комунальної власності.
14. Система місцевих фінансів.
15. Місцеві бюджети, особливості їх прибуткової та видаткової частин.
16. Місцеві податки і збори.
17. Позабюджетні, валютні та інші цільові фонди. Комунальний кредит.
18. Поняття та ознаки муніципальної служби.
19. Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування.
20. Проходження та припинення служби в органах місцевого самоврядування.
21. Матеріальне забезпечення осіб, які проходять службу в органах місцевого самоврядування.
22. Локальна нормотворчість органів місцевого самоврядування.
23. Нормопроектна та правореалізаційна діяльність у контексті нормотворчості органів місцевого самоврядування.
24. Нормотворча та правореалізаційна діяльність місцевих рад в Україні.
25. Юридична природа та місце Статуту в системі нормативно-правових актів місцевого самоврядування в Україні.
26. Особливості розробки та прийняття статутів територіальних громад.

27. Рекомендації щодо вдосконалення напрямів статутної нормотворчості місцевого самоврядування в Україні.
28. Поняття та види конституційно-правової відповідальності в системі місцевого самоврядування.
29. Підстави та форми відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
30. Поняття гарантій місцевого самоврядування та їх система.
31. Обов'язковість виконання актів та законних вимог органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
32. Проблемні питання відповідальності в системі місцевого самоврядування.
33. Право місцевого самоврядування, його органів та посадових осіб на звернення до суду для захисту своїх прав та інтересів.
34. Відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою, державою, юридичними та фізичними особами.
35. Дострокове припинення повноваження ради.
36. Дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови, голови районної, обласної, районної у місті ради.
37. Дострокове припинення повноважень органів самоорганізації населення.
38. Регіоналізація як демократична форма децентралізації в унітарній, демократичній, правовій державі.
39. Регіоналізація та автономізація.
40. Міське та регіональне самоврядування: загальне й особливе.
41. Проблемні питання правового регулювання місцевого самоврядування.
42. Основні напрямки удосконалення правового регулювання місцевого самоврядування.
43. Європейська хартія місцевого самоврядування.
44. Всесвітня декларація місцевого самоврядування.
45. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво.
46. Судовий захист місцевого самоврядування.
47. Основні принципи місцевого самоврядування.
48. Види гарантій місцевого самоврядування та їх реалізація.
49. Конституційні принципи взаємодії органів місцевого самоврядування і державних органів.
50. Види взаємодії місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування.
51. Поняття та види органів самоорганізації населення.
52. Порядок утворення та легалізації органу самоорганізації населення.
53. Повноваження органів самоорганізації населення: власні та делеговані.
54. Склад органу самоорганізації населення. Форми роботи органів самоорганізації населення.
55. Правовий статус муніципальних асоціацій України.
56. Види муніципальних спілок України.
57. Реєстрація асоціацій та інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування.
58. Поняття функцій місцевого самоврядування. Поняття і структура компетенції місцевого самоврядування.
59. Система функцій місцевого самоврядування. Класифікація функцій місцевого самоврядування.
60. Функції та компетенція територіальних громад як первинних суб'єктів місцевого самоврядування.
61. Основні зовнішні функції місцевого самоврядування.
62. Функції територіальних громад сіл і селищ, функції територіальних громад міст.

63. Організаційно-правові форми взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.
64. Зміна статусу або припинення повноважень депутата місцевої ради у зв'язку із змінами в адміністративно-територіальному устрою
65. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні.
66. Право громадян на участь у місцевому самоврядуванні.
67. Основні функції місцевого самоврядування.
68. Основні принципи місцевого самоврядування та їх поняття.
69. Комунальна власність, її суб'єкти, об'єкти, соціально-економічна природа, правовий режим.
70. Делегування повноважень районних та обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям.
71. Локальна нормотворчість місцевого самоврядування.
72. Акти органів місцевого самоврядування їх посадових осіб.
73. Законодавство про статус депутатів місцевих рад.

Методичне забезпечення:

1. Муніципальне право. Робоча програма для студентів спеціальності - 08 Право, за освітнім рівнем – 081 право.
2. Муніципальне право. Методичні рекомендації до семінарських занять для студентів для студентів спеціальності - 08 Право, за освітнім рівнем – 081 право.
3. Муніципальне право.. Методичні рекомендації до самостійної роботи для студентів для студентів спеціальності - 08 Право, за освітнім рівнем – 081 право.

11.РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. Редакція від 16.11.2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456. Редакція від 10.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Редакція від 19.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Редакція від 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 р. № 93-IV. Редакція від 16.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>
7. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III. Редакція від 01.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>
8. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11.07.2001 р. № 2625-III. Редакція від 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>
9. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 р. № 401-XIV. Редакція від 01.01.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>
10. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності: Закон України від 03.03.1998 р. № 147/98-ВР. Редакція від 04.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/147/98-%D0%B2%D1%80#Text>

Додаткова

1. Кравченко В. В. Муніципальне право України у визначеннях та схемах: навч. посіб. Вінниця: Твори, 2019. 142 с.
2. Любченко П. М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 510 с.
3. Тетарчук І.В. Муніципальне право України : навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 206 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Верховної Ради України: URL: <http://www.rada.kiev.ua/>
2. Бібліотека ім. В.І. Вернадського: URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
3. Урядовий портал (Кабінет Міністрів України): URL: <http://www.kmu.gov.ua/>
4. Сайт Конституційного Суду України: URL: <http://www.ccu.gov.ua/>
5. Міністерство юстиції України: URL: <http://www.minjust.gov.ua/>